Бібліотека полонених табору Зальцведель.

Ч. І.

ГОЛОС

Пробудженого Українця.

Написав Полонений.

Зальцведель 1916 р.

З друкарні С. В. У.

Бібліотека полонених табору Зальцведель.

Ч. I.

Голос

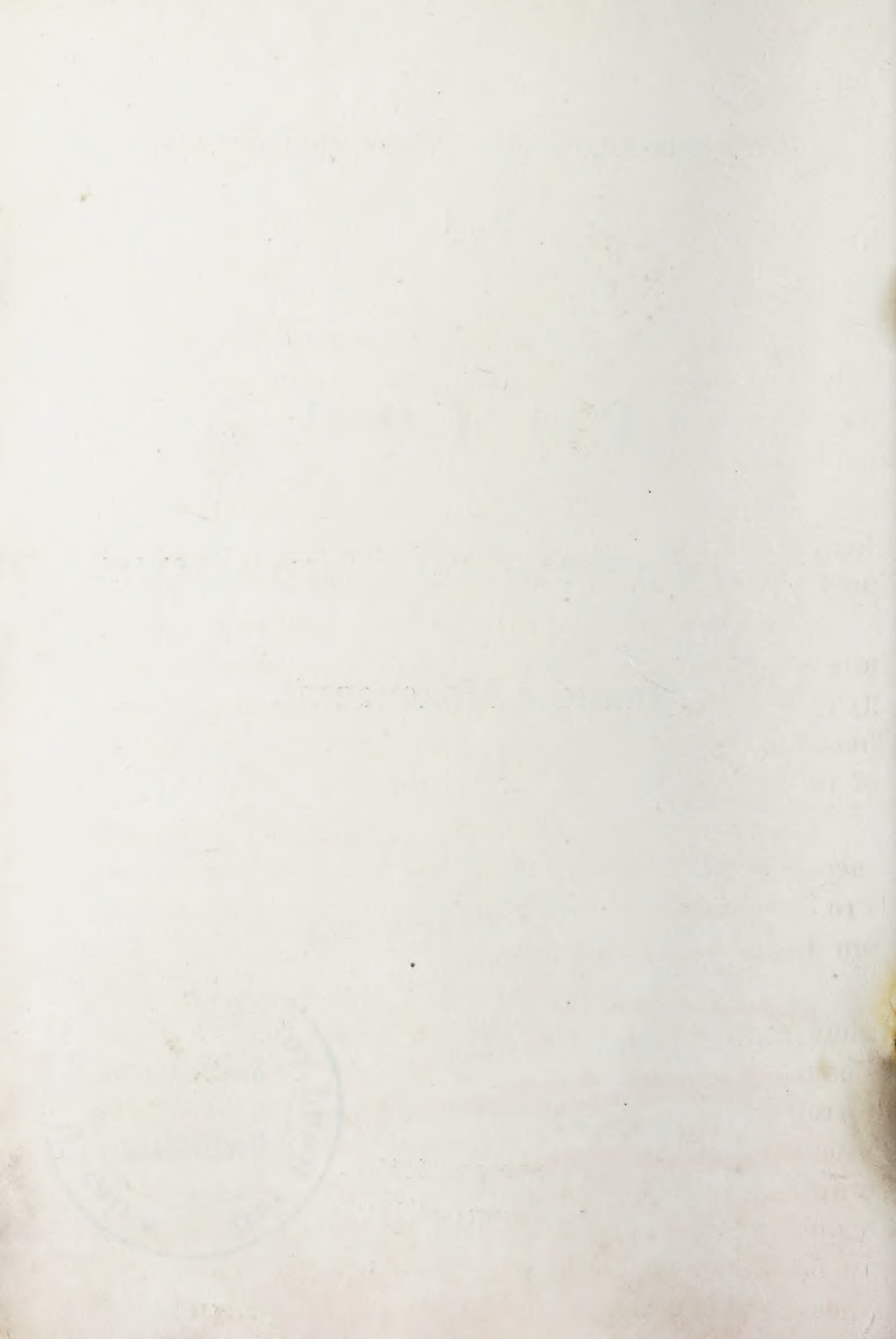
Пробудженого Українця.

Написав Полонений.

Зальцведель 1916 р.

З друкарні С. В. У.

Велика і багата наша „матушка“ Росія; найдеш тут неісчерпаємі природні багацтва: славні плодючі степи, величні ліси, невичерпані залежі всілякої руди.

І хтож користуєть ся сими дорогоцінностями? Бо простий мужик відгорожений від названих божих дарів великою залізною огорожею неправди.

Чоловік не в силі жити без воздуху і води, але таксамо й без землі. З двох елєментів, воздуху і води, нас не ограбили, але властиву основу людського життя, землю, нам відібрали, себто нам єї не дали.

Дорогі браття, Українці! Глядіть добре, хто заселює нашу кохану Україну; хто нас поневолює, хто забрав нам наше істнуваннє! Нам слід знати, що Росія для нас не матір, але розпустниця!

Як знаєте, нашу Україну проковтнули поміщики, ґраф Бобрін, князь Балашев, княгиня Браніцька, Лопухін і друга шляхта Еї Величества Катерини II. яку вона підкріпила своїх любовних забаганок ради. — Краєм правлять на основі застарілих постанов безмисних законів, а проти нас, бідних, поневолених мужиків, видвигнуто заборолo безбожного попівства, узброєного щибеницею хреста, на якому висів Христос. Для оглупленого

люду видумано проповідь, що ніхто не повинен кривдити другого, кожний має любити свого ближнього як себе самого, ніхто не сміє грабити ближнього—а тимчасом вони сами виставили в кожному селі, на кожному клаптику землі торговицю, якій дали назву „символ благочестивої церкви“. Сею зброєю придавлено і оглуплено народ, при єї помочі вчать народ: „хто має дві сорочки, хай одну з них віддасть сему, що не має ніодної“—а тимчасом вони сами мають їх по десять, та ще й витягають руки за одинадцятою. Чому попи не пояснять народові, що сам Господь прогнав з Єрусалимської святині торговців, міняйлів і лихварів? Замість того вони сами повідкривали свої лавки.

Дивно, як вони цінять слово Бога і продають боже слово навіть на міру—а однак кожний лавочник має свою ціну на товар! Але се духовенство, що боїть ся Господа і Його законів, узяло народ у свої залізні руки і гніте його як те тісто, що змоги. І звідси йде заключення простого мужика зі села: вродить ся, припустім, мужичці дитина, то попови треба дати за хрестини новонародженого як жертву одинокого когута, 2 аршини полотна і три копійки; плата за подруже виносить три карбованці 60 коп. готівкою і до того пів кварти горівки. Страшна картина! Навіщо-ж горівки? Хиба піп не висвячений як слід? Але мужик піддаєть ся законови, якого він не в силі змінити, і купує попови горівку, не звичайну, але

очищену від всяких прогрішень. Прийде похорон небіщика і мужик дасть тільки карбованця, тоді піп хапаєть ся з тілом так, що бідні мужицькі коняки з бідою можуть настигнути за довговолосим херувимом, що жене бігом. А даси пять карбованців, то він тобі затаскає вонючого трупа у церкву і доконує на ньому тимчасову десінфекцію (мішаниною ладану і мірри) та відправить заупокойне богослуженнє так щиро, що зробить на присутних велике вражіннє і так їх захопить, що з конечности усякий присутний візьме собі з нього примір і за велич такої щирої служби віддасть свої останні копійки, продасть або заставить свою останню кобилу і буде старатись свого свояка похоронити, о скільки змоги, з парадою; а навіть журить ся зате, щоби домовину внесли до церкви щоби його батько, мати, син або дочка зайшли до небесного царства як мога найшвидше і передали там порученнє за того, що їх так величаво похоронив.

До того сі чорноризці зарядили на кождий понеділок після Великодня заупокойні богослуження, на які кожний житель віддає останній гріш обдирає себе з останньої сорочки, відбирає своїй сімї останній кусок хліба, щоби тілько сповнити цей нерозумний обичай. Кождий правовірний мужик молить ся і виповідає слова Свят. Письма: жертва Богу лежить в сокрушенім серці; набожна і віддана Богу душа не забуде про Господа — а сам він приносить таку незаконну жертву. І так

висмоктує чорна держава працюючий і благородний але угнетений та неосвічений народ. Вона оснувала закон на двох словах: „Бій ся Бога і почитай Царя“. А тимчасом самі сі опікуни не хотять познайомитись з Богом ні трохи.

О так! правительство знає дуже добре, що попівство є першою зброєю проти народу та, що ця зброя непобідима!

Бідний український мужику! Чого ти упав так низько, низше навіть скотини? Ти залежний від полевих сторожів і волосних писарів, від наймита поміщицького, від жандарма і т. д. в гору. Ти з усіх найбільш понизений, починаючи на царськім чиновнику аж до орендаря корчемного. Тебе вічно обдурює паламар і піп, протопіп і митрополіт; ти з боязни ледви дишеш, підчас коли сі дармоїди мають усе даром: телеґраф, телєфон, цирк, театр, кіно, трамвай, зезізницю і самоходи.

В кожному селі для просвічення народу построєно дві або три корчмі так, що робучий народ мусить заключити свій курс образовання свідоцтвом: „цілковитий пяниця“. Вправді цей курс при таких умовах не легко відбути, але при недостачі грошевих средств батьки обдирають свою семю з останнього куска хліба, діти виростають без освіти, бігають по дворищах і дразнять собак, худоба пропадає до останньої коняки, або коли вона і є, то гине з голоду; а все-ж таки вони останню копійку обертають на це, щоби продовжати науку і здобути сей атестат, навіть хочби довелось втратити останню сорочку.

Вже є й такі люде, що навіть пропивали своїх законних жінок. Лучив ся такий випадок в одному бідному українському селі: хлібороб Тарас Бевкровний продав за кварту горівки і два огірки свою жінку, своє останнє майно, а відтак, коли схаменув ся, позичив на відробіток у свого сусіда 20 карбованців, щоби викупити жінку. Справу розбирали в суді. — Та скільки злочинів не коять сі нещасні! Злодійства забійства, жебраннє, підпали і т. д. і т. д. Це вихованнє під орудою російського правительства!

Як цей мужик поневолений!

Простий чоловік не сміє говорити з паном, бо він неосвічений; мужицький син не може ходити до вищих шкіл; а нераз діеть ся і таке, що звичайного чоловіка зневажають, найпаче тоді, як він не в силі оплатити доброї школи; тай на жаль, для мужицької дитини нераз нема тут місця, бо учать ся сини інтеліґенції. Простий чоловік не має слова на зборах і сходинах та на нарадах, для нього усе закрите і тайне.

Брати! чого над нами доля так гірко насміялась?

Нам усе тільки обіцюють, та сповнення обітниць виконують нагайками і тюрмами. З кожного, хто користуєть ся воздухом і водою, здирають шкуру від голови до пят, і все те дієть ся на рахунок Царя. Нас обложили драчами так дуже, що

вже навіть повстали на сю тему сьміховинки. В однім кінотеатрі є на черзі пропозиція на буджет і тоді хтось натякає на масу і каже: Можнаб накласти голякам ще дальші дві копійки, вони сього не відчують і заплатять; сума не велика, а нас багато. З міру по нитці—голому сорочка...

Справді; в сій війні обдерто нас до останньої нитки; а одначе були такі, що носили шовкові сорочки, а тимчасом наш брат пропадав від холоду і голоду, глядів в очи нехибній смерти, а все таки надієсь він далі на це „мабуть“, що стало вже приповідкою. Та це „мабуть“ походить з 1905 р., коли сказано: воля для покійних, для живих тюрма! І тепер, коли побачили, що без народу не обійдуть ся, заговорили знов про свободу преси і слова і пообіцяли мужикам землю. Та я певен і буду певен, що воно перейде, як 1905., р., найпаче при кінці цеї війни, в якій найкращі люде, що боронили свого істнування, живуть вже тільки у споминах. А для других стане місця доволі: Росія велика і на тюрми багата, хоч і віддано половину Сахаліну Японії...

На недостачу часу ми ніколи не потребуєм жалітись. Підчас коли наші сусіди, Німці, журили ся за добро народу і узброєннє краю, наше правительство журилось за постройку шинків і тюрем в числі, відповіднім до чисельности населення. Середників було тут доволі завдяки добродіям, що не видають державного гроша на непотрібні речі, а на школи, зброєння, поширеннє торговлі, розвій

всяких підприємств і т. д. Усе те було завчасу предвиджене, так, що тепер є змога вдоволити народ, коли колись заговорять про задоволнення.

Бідні Українці! Куди ми ще зайдемо з нашими терпіннями? Кожда держава добуває собі шматки землі своєю кровю; а наша нерозумна Україна віддалась добровільно на поталу Московії, яка вже від ряду літ знущаєть ся над нами. Хиба ще не прийшов слушний час на рахунки між злочинцями і обідранцями Москви? Брати! Сама судьба вказує нам нашу незалежність! Ми за довго були рабами! Живемо в XX віці, де кожна людина хоче бути паном себе самого; та в нас все ще вмовляють, що ми мусимо бути рабами і то не звичайними, але щиро відданими і вірними.

Скілько нам не обіцюють після війни! А я думаю, що при кінці цеї безцільної війни ми не лишень останемо незадовольнені, але ще й втратимо це, що ми мали.

Ось вам примір.

Дня 15 марта 1915 р. появив ся в селі Деренковець, київ. губерн. хлібороб Демяненко, котрий був ранений на фронті і одержав 3 міс. відпустку. Коли він прийшов домів, застав свою семю, що складалась з жінки і семери дітей, в сумному положенню. Ні кришки хліба в хаті, ні копійки гроша, ні поліна дров. І йому прийшло на думку піти до сусіднього ліса княгині Лопухін і назбирати вязку непотрібного сухого ріща, щоби бодай двічи натопити хату. Але ось появив ся побереж-

ник, зловив його і завів до лісничого, який зняв з нього протокола. Дві неділі після того надійшло судове візванне. Жінка і діти давай заводити, що батька тягнуть до суду; та він заспокоїв їх, кажучи, що йде о дрібничку, о марне ріще, яке він приніс, вернувши домів, та що за такий пустяк, що стоїть ледви пару копійок, його хиба не судитимуть, бо це булоб смішне.

Демяненко явив ся перед судом 17 марта о 2 год., коли тимчасом у візванню стояло: „о 9 год. рано".

І це, що він спізнив ся, йому чимало пошкодило; його засудили позаочно і тільки перечитали йому присуд такого змісту: хрестянина з губерн. округа такого а такого, зі села Деренковець Демяненка за незаконне присвоєннє, тобто за крадіжку дров з ліса кн. Лопухін на основі §. такого а такого царського закону покарано три-місячною тюрмою або карою 300 карбованців. З огляду на це, що кінчить ся його відпуск і йому треба буде іти на фронт, відкладасть ся відсидження кари до покінчення війни.

Це був запасний салдат, що носив на груди хрест з написом: „За віру, царя і отечество".

Ось вам отечество!

Що значить вітчина? — думає собі мужик і заключає: на мою вітчину складаєть ся стара перегнила хатчина, в якій живе осьми-голова семя, 200 квадрат. сяжнів землі, сліпа кобила, 17-літній зїжений пес і чимало пташні, ворон та горобців.

Я маю ге хозяйство тому, що в мене не було власної роботи та я цілісеньке життя працював на дідича за дрова. В нього я тепер узяв своєвільно дров за 5 коп. і мене покарали 3 міс. тюрмою, яку маю відсидіти після війни, бо тепер мушу іти на фронт, наставляти свою грудь і проливати кров за ліс, з якого я виніс вязку ріща, і за правительство, що мене судило так нерозумно... Але я не додержу присяги, не боронитиму голодранців, здам ся добровільно ворогови. Як ворог здобуде край, в якім живе моя семя, він мене, бідного грішника, не кине, навпаки, він добачить муки моїх невинних дрібних діточок і мені допоможе: прецінь і в горобця є серце! Для мене не той ворог, хто наді мною панує і мені помагає, але той, що мені і багатьом другим мені подібним закрав істнуваннє. Для мене це ніяке ярмо, як моє істнуваннє скрінить ся, але як мені проповідають з нагайкою в руці і старають ся повести нас рабів дорогою Господа, підчас коли самі проповідники збились з Його путп.

Відкажіть ся-брати-від ярма, при помочі котрого побудовано для виссання народу чимало церквей, казенні тюрми і державні корчми! Чи не пора подумати про „ярмо", яке захистить нас перед всякою залежністю? На місце корчем стануля-б школи, на місце вязниць мали-б ми свободу слова і письма, замість несчисленних церквей-заводи і фабрики, замість почитання воскових

образів і складок на них приютидля бідних і сиріт, школи, щоби кождий з нас знав, як устроїти своє життя, щоби себе не вважати рабом; бо слово раб найбільш згірдне як вислів пониження. Свобода слова і письма, щоби перед царем і народом не було невинних, що ізза стратегічних помилок витрачують життя міліонів і трохи не що-дня попадають у спори з сусідами задля посідання землі, підчас коли вони не в силі удержати свого власного краю в порядку (або хоч і можуть, то не хотять ізза своїх користий); — щоби управителі достав не продавали половину вугля по 10 коп. пуд, підчас коли держава платить 40 коп. за кождий пуд. Щоби за гроші не діставали чинів офіцири, які не лишень люблять свою вітчину, але й себе самих; але щоби це було доступне кождому після його дарований, які має від Бога. Заводи і фабрики, щоби мужик, що має своє образовання, міг бути слюсарем, токарем, ковалем чи другим ремісником і не потребував працювати у поміщика за 25 коп. денно; а коли в нього є земля, щоб він не потребував її справляти сам, бож чоловік не кінь! А молитись Господу можна всюди, бо сам Господь каже: Підеш до аду—я там також; я є в найбільшій глибині, на воді і у воздухах. А у нас видають на построєння сих святих купецьких лавок міліярди.—Приюти для бідних і сиріт, щоби каліки і немічні не волочились по вулицях немов ті, що совгають ся по леду та щоб вони не сно-

вигались по хатах, відкиля відганяють їх копненнєм ноги. Щоби бідні сироти не блукали по селах і не вчились один від одного гріха, та щоби відтак душегубами, злодіями і босяками не вікували свого бідолашнього віку. Мертві не потребують ніякої їжи і образовання; а скільки то бідний народ не видає на церкву, починаючи 3 копійками аж до найбільших жертв!

А все те дієть ся тільки тому, що коли за границею на тисячу душ відпадає двацять неграмотних, то у нас навідворот: з тисячі людий тільки 20 уміє читати. Дієть ся це тому, що Росія представляє великанську країну, простір, що займає звиш 4 міліони з половиною квадр. верств, зі 180 міліонами жителів, країну, в якій звиш 80 народів говорить ріжними мовами, які разом цінять над усе своє власне єство. Річ зрозуміла, що з такою силою люда не в силі упоратись одинокий петербургський кабінет, котрий трохи не щодня робить похибки, і то похибки злочинні, для яких немає відповідних приміщень і від яких терпить цілий край, не знаючи навіть, кого має за це проклинати.

Чи не краще було-б цей незміримий край впорядкувати кращим робом, а іменно поділити його на більше частин щоби від надмірного тягару не валились старі основи? Прим. так: Для Українців покласти основу в Київі, для Татарів в Казані, для Кавказу в Баку, в Сибірі в Омську і т. д. Для Фінляндії і Курляндії відай в Петрограді: але на-

перед треба в Петрограді перевести основу десінфекцію над московськими лаптями і вказати їм дорогу до Москви: хай вони там доконують навіть найнебезпечнійших злочинів.

Це такий переходовий плян для оминення похибок і перехрещення рабів на чесних горожан. Я тільки намітив вихідні точки для других; та найбільш болить мене душа, що доси не вдалось нам розчовпати Тараса Шевченка. Тепер нам відкрилась в ньому дорога, але ми поклали собі на очі грубу шкуру і не бачимо, як нам іти по вказаній дорозі.

На мій погляд для нашого щастя найважнійше покінчити сю для нас нездорову, війну як найшвидче. Ми досить натанцювались під чужу дудку; наша дудка більш мельодийна як московська і вона славна по цілому світу. Досить вже оборони перед зовнішними ворогами, котрі вважають ся союзниками; нам треба наперед упоратись з ворогоми внутрішними, що нас обмотали сильними верівками і скорше чи пізнійше доведуть нас до погибелі.

Надійшла година, прийшла пора нагадати собі наших батьків і відгрібати їхні заповіти, які вони колись переказали нам, своїм українським дітям. Надійшла слушна пора порахуватись за цілі вікі, які ми страждали на нашій дорогій Україні під московським ярмом. Хиба не час виповісти службу і стати власними панами?

Любі читачі, роздумайте це сами, що для вас добре, а що вам шкодить. Я описав би це точнійше, на жаль, не можу. Причина тому така, що я не старав ся присвоїти собі знання чужої мови, а своєї власної я не можу навчитись ніде. Вижсами знаєте, що наше письменство лежить погребане глибоко. Нам треба сі книжки, що є написані нашою мовою, відшукати. Там усе росказано, як жили наші предки, до вони родились і як виростали і як вони жили.

При божій помочі ми себе пізнаєм і на рідній мові роскажем усе яснійше.

Ціна 8 фен.